

Baaniyam - Lambar Saddex

Aragtida iyo Wakhtiga la Gooyay: Isbarbardhig Nebinimo

Jeff Pippenger

2025-02-28

Masaalka tobanka bikradood ah wuxuu si xaraf-xaraf ah ugu soo noqnoqdaa taariikhda boqol iyo afar iyo afartan kun. Xabaquuq cutubka labaad wuxuu soo bandhigayaa udub-dhexaadka masaalka marka uu tilmaamayo muujintii hadasha dhammaadka.

Waxaan istaagi doonaa waardiyahayga, oo waxaan isku taagi doonaa munaaradda, oo waxaan sugi doonaa inaan arko waxa uu ila hadli doono, iyo waxa aan ka jawaabi doono markii la i canaanto. Markaasaa Rabbigu ii jawaabay, oo wuxuu yidhi, Qor muujinta, oo looxyada ugu caddee si cad, in kii akhriyaa uu ordo. Waayo, muujintu weli waxay u taal wakhti la doortay; laakiinse dhammaadka way hadli doontaa, beenna sheegi mayso. In kastoo ay raagto, haddana sug; maxaa yeelay, hubaal way iman doontaa, mana raagi doonto. Bal eeg, naftiisa kor isu qaadday gudihiisu toosnaan kuma jirto; laakiinse kan xaq ahu wuxuu ku noolaan doonaa rumaysadkiisa. Xabaquuq 2:1–4.

Aayadda toddoba iyo labaatanaad ee Daanyeel kow iyo tobnaadna waxay sidoo kale qeexaysaa “wakhtiga la qoondeeyey.”

Qalbiga labadan boqorba wuxuu ahaan doonaa inay shar sameeyaan, oo been bay miis keliya ku wada hadli doonaan; laakiinse taas ma ay liibaanayso, waayo weli dhammaadku wuxuu ahaan doonaa wakhtigii la qoondeeyey. Daniel 11:27.

“Riyadii” ay Rooma dhidibada u taagto waxaa loogu talagalay “waqti la qoondeeyey,” oo labada boqor ee qalbigoodu u jeedo inay shar sameeyaan oo been ku wada hadlaan miis keliya agtiisa waxay tilmaamayaan calaamad nebiyeed oo timaadda ka hor inta aanu riyadu “hadlin.” Ka hor wakhtiga la qoondeeyey laba boqor ayaa ku hadla “been,” oo marka riyadu hadasho wakhtiga la qoondeeyey, been ma sheegto. Wakhtiga la qoondeeyey waa sharciga Axadda ee Maraykanka, kulanka miiskuna wuxuu calaamadeeyaa bilowga muddo nebiyeed. “Riyadu” taariikhda ayay ku rumoobaysaa marka la gaaro sharciga Axadda, laakiin waxaa la dhisaa ka hor sharciga Axadda. Tani way caddahay, waayo kuwa aaminka ah waxaa lagu amray inay sugaan riyada, waxaana lagu amray inay riyada faafiyaan. Ma ayan sii faafin karin ka hor rumoobitaankeeda haddii aan riyadu weli la dhisin.

Yeremyaah wuxuu matalaa kuwa “sugaya” muujintii:

Rabbiyow, adigu waad og tahay; i xusuuso, oo ii soo booqo, oo iga aarso kuwii i silcinayay; ha igaga qaadin dulqaadkaaga; ogow in aan ceeb u soo qaatay aawadaa. Erayadaadii waa la helay, anna waan cunay; oo eraygaagu wuxuu ii noqday farxadda iyo rayraynta qalbigayga, waayo, magacaaga ayaa lagu magacaabaa, Rabbiyow Ilaaha ciidammadow. Anigu ma aanan fadhiisan shirkii kuwa wax quudhsada, mana aanan rayrayn; gacantaada aawadeed ayaan keliday fadhiistay, waayo, waxaad iga buuxisay cadho. Bal maxaa xanuunkaygu u yahay mid

joogto ah, oo boogtaydu aanay u bogsan karin, oo diidda in la daweeyo? Miyaad ii noqonaysaa sida beenaale oo kale, iyo sida biyo baaba'a? Sidaas daraaddeed Rabbigu wuxuu leeyahay, Haddaad soo noqoto, markaas waan ku soo celin doonaa, oo hortaydaad istaagi doontaa; oo haddaad waxa qaaliga ah ka soocdo waxa liita, afkaygaad noqon doontaa; iyagu ha kuugu soo noqdeen, laakiinse adigu ha ugu noqon iyaga. Oo dadkan waxaan kaaga dhigi doonaa derbi naxaas ah oo deyr leh; wayna kula diriri doonaan, laakiinse kugama adkaan doonaan, waayo, anigu waan kula jiraa inaan ku badbaadiyo oo aan ku samatabbixiyo, ayaa Rabbigu leeyahay. Oo gacanta kuwa sharka leh waan kaa samatabbixin doonaa, oo gacanta kuwa laga cabsado waan kaa furan doonaa. Yeremyaah 15:15–21.

Sharciga Axadda ee Maraykanka waa meesha lagu calaamadiyo astaanta “xusuusidda.” Halkaas ayay Sabtida oo had iyo goor la xusuusanayo ka noqotaa qodobka ugu dambeeya ee imtixaanka. Halkaas ayaa la xusuustaa dhilladii Turos oo la illaaway. Halkaas ayuu Ilaah ku xusuustaa dembiyadii Baabuloon, oo wuxuu ku ridaa xukun labanlaab ah.

Calaamadda jidka ee hadalku ku yaallo waa sharciga Axadda ee Maraykanka, waayo halkaas bahalka dhulku wuxuu “u hadlaa” sida masduulaagii. Isla calaamaddaas jidka dameerkii ku jira silsiladda waxsii-sheegidda ee Balcaam wuu “hadlaa.” Markii Yooxanaa Baabtiisaha dhasho, aabbihiis Sakariyas oo Ilaah ahaan looga xannibay hadalka, ayaa “hadla.”

Oo waxaa dhacday in maalintii siddeedaad ay u yimaadeen inay ilmaha gudaan; oo waxay ugu yeedheen Sakariyas, iyagoo ugu magac daraya magaca aabbihiis. Markaasaa hooyadiis u jawaabtay oo tidhi, Saas ma aha; laakiinse waxaa loo bixin doonaa Yooxanaa. Oo waxay ku yidhaahdeen, Qaraabadaada midna magacan laguma magacaabo. Markaasay calaamado u sameeyeen aabbihiis, iyagoo weyddiinaya sida uu doonayo in loogu yeedho. Oo wuxuu dalbaday loox wax lagu qoro, wuuna ku qoray isagoo leh, Magiciisu waa Yooxanaa. Oo kulligood way yaabeen. Kolkiiba afkiisii waa furmay, carrabkiisiina waa furfurmay, markaasuu hadlay oo Ilaah ammaanay. Luukos 1:59–64.

Marka sharciga Axadda ee Maraykanka ka hirgalo, dhaawicii dilaaga ahaa ee baabbanimada waa la bogsiiyey, oo iyadu waxay noqotaa boqortooyadii siddeedaad ee ka timid toddobadii, marka Maraykanka, oo madaxweynihiiisu Donald Trump yahay madaxweynihii siddeedaad ee ka yimid toddobadii. Isla wakhtigaasna boqol iyo afartan iyo afarta kun waxaa loo sarraysiiyaa sidii calan. Boqol iyo afartan iyo afarta kun waa kaniisaddii siddeedaad ee ka timid toddobadii. Sharciga Axadda waxaa lagu calaamadiyaa tirada siddeed, oo waxay ahayd maalintii siddeedaad markii Yooxanaa la guday, Sekaryaana hadlay. Sekaryaah macnihiisu waa Ilaah “wuu xusuustay.” Sharciga Axaddu waa kan been-abuurka ah ee Sabtida runta ah oo ahayd in “la xusuusto.” Sharciga Axadda waxaa “la xusuustaa” dhilladii Turos. Waa sharciga Axadda marka Ilaah “xusuusto” dembiyada Baabuloon oo uu labanlaabo xukunkeeda.

Yeremyaah wuxuu u taagan yahay kuwa la kulmay niyad-jabkii ugu horreeyey oo sugaya muujintii dib u dhacda. Wuxuu u taagan yahay kuwa aaminka ah oo noqda afkii Ilaah wakhtiga la doortay marka muujintu hadasho oo aanay been sheegin. Muujinta hadasha wakhtiga la doortay waxaa ka horreeya laba boqor oo been isu sheegaya iyagoo hal miis wada fadhiya. Dhacdaas ayaa ka horraysa sharciga Axadda, sidaas darteedna waxay ka dhacdaa taariikhda Paniyum sida lagu

muujiyey aayadaha saddex iyo tobnaad ilaa shan iyo tobnaad, taas oo ah isla muddadii ay “tuugada dadka” adkeeyaan “muujinta.”

Oo waayahaasna kuwo badan ayaa ka hor kici doona boqorka koonfureed; weliba kuwa dadkaaga wax dhaca ayaa iskor u qaadi doona inay aragtida adkeeyaan; laakiinse way dhici doonaan. Daniel 11:14.

“Tuugada” waa Rooma, oo Rooma maalmaha ugu dambeeya waa Kaatooligga. Baadarigu wuxuu adkeeyaa aragga, wuxuuna sidaas ku sameeyaa xilliga wax yar ka horreeya sharciga Axadda. Wuxuu sidaas ku sameeyaa isagoo dhex-galaya dagaalkii Panium, halkaas oo Trump kaga adkaado Putin. Dagaalku wuxuu dhacay sannadkii 200 BC, isla sannadkaas oo Roomaankii jaahilka ahaa uu soo galay taariikhda nebinnimada. Pompey kii Weynaa wuxuu qabsaday Yerusaleem sannadkii 63 BC. Dhacdadan waxay dhacday intii lagu jiray ololihii Bariga, markii uu farageliyey dagaal sokeeye oo u dhexeeyey walaalihii Hasmonean, Hyrcanus II iyo Aristobulus II. Pompey wuxuu la saftay Hyrcanus II, wuxuu hareereyey Yerusaleem, ugu dambayntiina wuxuu qabsaday magaalada ka dib go’doomin socotay saddex bilood. Tani waxay calaamad u noqotay dhammaadkii madaxbannaanidii Yahuudiya iyo bilowgii xukunkii Rooma ee gobolka, kaas oo markii dambe noqon lahaa gobol hoos yimaada taliska Roomaanka.

Ka hor sharciga Axadda, baadarigu wuxuu soo dhexgalaa taariikhda la xidhiidha dagaalkii Panium. Marka uu galo taariikhda waxsii sheegidda, muuqaalkiisu wuxuu adkeeyaa aragga; araggaas oo weli “hadli” doona “wakhtiga la doortay” ee sharciga Axadda ee Maraykanka. “Aragga” dib u dhacay wuxuu yahay saadaashii fashilantay ee calaamadisay bilowgii wakhtiga dib-u-dhaca ee masaalka tobanka bikradood. Waxa kale oo uu calaamadeeyey imaatinka malaa’igta labaad ee saddexda malaa’igood ee Muujintii afar iyo tobnaad. Saadaal fashilantay oo bilowday xilli sugitaan ah, iyo dhiirrigelin ah in “la sugo” dhammaystirkeeda, in kastoo ay dib u dhacday.

Taariikhda Milleriyiinta dhexdeeda, wakhtigii dib-u-dhacu wuxuu ku dhammaaday shirkii xerada Exeter ee dhacay Agoosto 12-keedii ilaa 17-keedii, 1844. Niyad-jab ka dhashay saadaal fashilantay, kaas oo keenay xilli sugitaan ah oo loo qorsheeyey in lagu dhammaystiro dabeecadda laba dabaqadood oo bikrado ah, ayaa waxaa xigay sharraxaadda saadaashii hore u fashilantay. Sharraxaadda Exeter waxay aqoonsanaysaa faahfaahinta la xidhiidha araggii marka uu rumoobo. Isla astaamaha ayaa lagu arki karaa Matayos cutubka lix iyo tobnaad, markii Masiixu xertiisii geeyey Qaysariya Filibbos. Laga bilaabo bartaas wixii ka dambeeyey Masiixu si toos ah ayuu xertii ugu baray waxa ka dhici doona iskutallaabta.

Waqtigaas dabadeed Ciise wuxuu bilaabay inuu xertiisii tuso inuu khasab ku yahay inuu Yerusaleem tago, oo waxyaalo badan kaga silco waayeellada, iyo wadaaddada sare, iyo culimmada, oo la dilo, oo maalinta saddexaad haddana sara kaco. Matayos 16:21.

Waa in la ogaadaa in aayadda hadda la soo xigtay ay ku taallo inta u dhexaysa markii Ciise aqoonsaday in Ruuxa Quduuska ahi uu Butros ku hoggaamiyey garashadiisii Ciise inuu yahay Masiixa, Wiilka Ilaaha nool. Dabadeed, markii Masiixu bilaabay inuu iyaga baro iskutallaabta soo socota, Butros ayaa ka horyimid farriinta, Masiixuna wuxuu Butros ugu yeedhay Shayddaan. Farriinta la furfuro marka aragtida la sugo waxay dhalisaa laba nooc oo caabudayaal ah, kuwaas oo

labadaba uu Butros matalo.

Caesarea Philippi waa Panium, labadooduna waxay horseedaan wakhtiga la qoondeeyey ee iskutallaabta ee xariiqda Masiixa, Oktoobar 22, 1844 taariikhda Millerite-ka, iyo sharciga Axadda maanta. Panium, Caesarea Philippi, iyo shirkii xerada Exeter waa isla calaamadda nebiyadeed. Waa calaamaddan nebiyadeed tan aragtida lagu adkeeyo iyadoo baadariga lagu soo gelinayo qisada. Adkaynta aragtidu waxay ka horraysaa wakhtiga la qoondeeyey, waayo Caesarea Philippi waxay ka horraysay iskutallaabta, shirkii xerada Exeter wuxuu ka horreeyey Oktoobar 22, 1844, Panium-na sannadkii 200 BC wuxuu ka horreeyey Pompey oo Yeruusaalem qabsaday sannadkii 63 BC. Wakhti ka hor sharciga Axadda ee Maraykanka, baadariga, oo ah naagta sinada ee Turos, wuxuu si furan u geli doonaa taariikhda nebiyadeed. Markuu sidaas sameeyo, aragtidu way adkaanaysaa.

Aragtidu wuxuu ku qotontaa dagaalkii saddexaad ee wakiillada ee cutubka kow iyo tobnaad. Dagaalkii ugu horreeyey ee wakiilladu wuxuu tusaale u yahay dagaalkii ugu dambeeyey ee wakiillada, sidaas daraaddeed dagaalkii ugu dambeeyey ee wakiilladu wuxuu yeelan doonaa isla astaamaha nebinnimo ee kii ugu horreeyey. Boqorka koonfureed, oo lagu metelay magaca Vladimir, oo macnihiisu yahay taliyaha bulshada, waxaa la xaaqayaa iyada oo loo marayo isbahaysi u dhexeeya baadariga iyo madaxweynaha Maraykanka. Baadariga ugu dambeeya wuxuu ahaan doonaa kii siddeedaad ee ka mid ah toddobada, isagoo rumoobaya Muujintii toddoba iyo tobnaad, madaxweynihii ugu dambeeyana wuxuu ahaan doonaa kii siddeedaad ee ka mid ah toddobada, sidaas oo kalena wuxuu ahaan doonaa calamadda boqol iyo afartan iyo afarta kun.

Xidhiidhka ka dhexeeyey baadariga iyo madaxweynihii bilowgii wuxuu ahaa “isbahaysi qarsoon,” isbahaysiga madaxweynihii siddeedaad oo ugu dambeeya la yeelan doono baadarigana sidoo kale wuxuu ahaan doonaa “qarsoon,” waayo muddadan sinooleydii Turos si nebiyad ahaan ah ayaa “loo illoobay.” Isbahaysigii u dhexeeyey Reagan iyo Baadari Yooxanaa Bawlos II wuxuu ahaa mid qarsoon, hase ahaatee isla waqtigaas baadarigu wuxuu noqday wejiga ugu la aqoonsiga badan dunida. Waxa “la illoobay” ee ku saabsan sinooleydii Turos oo sino la gasha boqorrada dunida oo dhan waa sifo gaar ah oo ka mid ah baadarinimada, taas oo dembiyadeeda oo dhan ku soo ururisa hal qaybood oo fallaagonimo ah. Sifadaasuna waa sheegashada kaniisadda Katooliga ee “aan khaldami karin.” Xaqiiqadani aad bay muhiim u tahay in la arko, sidaas darteed hadda waxaan qodobkan ku soo gunaanadi doonaa cutub ka mid ah Sister White. Qodobka xiga ayaannu ku sii wadi doonnaa mawduucyadan, laakiin intaad akhrinaysid cutubka soo socda ee The Great Controversy, xusuusnow in ku dhowaad dhammaan xubnaha golaha wasiirrada Trump ay yihiin Roman Catholic, iyadoo ay ku dhex jirto isku-dar Bentekostalisam ah iyo saameyn joogto ah oo ka imanaysa Franklin Graham oo dhawaan ku baaqay ducooyin dadweyne oo loo sameeyo kan Masiix-diidka ah ee wax sii sheegidda Kitaabka Quduuska ah.

“Xorriyadda Damiirka oo Halis ku Jirta Markii Masiixu uu xertiisa uga warramayay baabbi’inta Yeruusaalem, iyo maalinta imaatinkiisa labaad, wuxuu isku daray xuska labadaas dhacdo ee waaweyn. Wuxuu sharaxay calaamooyinka ka horrayn doona imaatinkiisa erayo noocan oo kale ah:

“Markaas qorraxdu way madoobaan doontaa, dayaxuna nuurkiisa ma bixin doono, xiddiguhuna samada way ka soo dhacayaan, xoogaggii samooyinkuna way gariiri doonaan. Markaas ayaa calaamadda Wiilka Aadanuhu samada ka muuqan doontaa; markaasna qabiilooyinka dhulka oo dhammu way barooran doonaan, oo waxay arki doonaan Wiilka Aadanaha oo daruuraha cirka ku imanaya isagoo leh xoog iyo ammaan badan.” Matayos 24:29, 30. Badbaadiyuhu wuxuu tilmaamay calaamadda ugu horraysa ee imaatinkiisa, isagoo leh: “Oo waxaa jiri doona calaamooyin qorraxda, dayaxa, iyo xiddigaha.” Luukos 21:25. Kuwa dhegta u lahaa digniintan ereyadiisa ku jirta waxay arki lahaayeen rumoobidda calaamooyinka uu sii sheegay. “Qorraxdu way madoobaatay, dayaxuna dhiig buu noqday, intaan maalinta weyn oo cabsida leh ee Rabbigu iman.” Yoo’eel 2:31. Qarnigii siddeed iyo tobnaad badhtankiisii, saadaashaas waxay heshay rumoobiddeeda ugu yaabka badan uguna layaabka badan. Sannadkii 1755 waxaa dhacay dhulgariirkii ugu cabsi badnaa ee abid la diiwaan geliyo. In kastoo si guud loogu yaqaan dhulgariirkii Lisbon, haddana wuxuu gaaray qaybta ugu weyn ee Yurub, Afrika, iyo Ameerika. Waxaa laga dareemay Greenland, Galbeedka Hindiya, jasiiradda Madeira, Noorwey, iyo Iswidhan, Great Britain, iyo Ireland. Aaggiisu kama yarayn afar milyan oo mayl oo laba jibbaaran. Afrika gudaheeda gilgilashadu waxay ku fidday ku dhowaad si la mid ah Yurub. Qayb weyn oo Aljeeriya ka mid ah ayaa baabba’day; wax yarna meel ka fog Morocco, waxaa la liqay tuulo dhan oo ka badan toban kun oo qof. Hir weyn ayaa ku dhuftay xeebaha Isbayn iyo Afrika, oo magaalooyin liqay isla markaana sababay burbur aad u weyn. Waxay ahayd Isbayn iyo Bortuqiiska halkaas oo gilgilashadu ka muuqatay xooggeeda iyo rabshaddeeda ugu daran. Cádiz hirka soo dhacay waxaa la sheegay inuu gaadhay lixdan fiit oo dherer ah. “Buuro, qaarkoodna kuwa ugu waaweyn ee ku yaal Bortuqiiska, ayaa si xoog leh loo gilgilay sidii salka looga siibay; qaarkoodna waxay ka dillaaceen xagga sare, oo si yaab leh ayaa loo kala jeexjeexay oo loo kala jeexay, iyadoo qaybo waaweyn laga tuuray dooxooyinka ku xiga. Olol ayaa la sheegay inuu ka soo baxay buurahaas.” —Sir Charles Lyell, Principles of Geology, bogga 495. Lisbon “dhawaaq ayaa laga maqlay gudaha dhulka hoostiisa, waxaana isla markiiba ka daba yimid ruxitaan xoog leh oo dumiyey qaybtii ugu weynayd ee magaaladaas. Muddo ku dhow lix daqiiqo gudaheed, lixdan kun oo qof baa ku halaagsamay. Baddii marka hore way laabatay, oo waxay ka tagtay gunta meel bannaan; dabadeedna way soo noqotay, iyadoo kor uga kacaysa heerkeedii caadiga ahaa konton fiit ama ka

badan.” “Waxyaalihii kale ee aan caadiga ahayn ee dhacay intii musiibaddu ka dhacaysay Lisbon waxaa ka mid ahaa dillaacidada qarka cusub ee marmarka ah, oo lagu dhisay kharash aad u badan. Dad tiro badan ayaa halkaa isugu ururay, sidii meel ammaan ah, meel ka fog burburka guryaha soo dhacaya. Si kedis ah qarkii ayaa u kala go’ay, oo dadkii oo dhan baa la liqay, mana jiro mid ka mid ah maydadkoodii oo mar dambe dusha ka muuqday.” —Ibid., bogga 495. “Gariirka” “wuxuu sababay dhicidda ku dhowaad dhammaan kaniisadaha iyo qubuuraha, ku dhowaad dhammaan dhismayaasha waaweyn iyo in ka badan rubuc ka mid ah guryaha. Qiyaastii laba saacadood ka dib gilgilashadii, dab ayaa ka kacay meelo kala duwan, wuxuuna u ololay si rabshad leh ku dhowaad saddex maalmood, sidaas awgeed magaaladii si buuxda ayaa loo baabbi’iyay. Dhulgariirku wuxuu ku dhacay maalin quduus ah, markaas oo kaniisadaha iyo qubuurahu dadku aad ugu badnaayeen, waxaana aad u yar kuwii baxsaday.” —Encyclopedia Americana, maqaalka “Lisbon,” xusuus-qor 1831. “Argagaxa dadka wuxuu ahaa mid aan la qiyaasi karin. Midkoodna ma ooyin; waxay ka sarreysay ilmo. Waxay ordayeen halkan iyo halkaas, waallina la dhacay argagax iyo yaab awgeed, wejiyadoodana garaacaya oo laabta tumaya, iyagoo ku dhawaaqaya, ‘Misericordia! dunidu way dhammaanaysaa!’ Hooyooyinku way illoobeen carruurtoodii, waxayna ku cararayeen iyagoo sita iskutallaabaha. Dad badan ayaa u orday kaniisadaha si ay uga gabbaadsadaan; laakiin micne la’aan ayaa quduuskii lagu soo bandhigay; micne la’aan bay makhluuqaadkii saboolka ahaa u laabteen meelaha allabariga; sawirro, wadaaddo, iyo dadka oo dhanba si isku mid ah ayaa loo liqay. Waxaa la qiyaasayaa in sagaashan kun oo naf ay ku halaagsameen maalintaas dhimashada leh.” —Madaxweynihii hore Seymour, History of the World, bogga 508, xusuus-qor 2. Labaatan iyo shan sannadood dabadeed waxaa muuqday calaamaddii xigtay ee wax sii sheegidda lagu sheegay—madoobaadkii qorraxda iyo dayaxa. Tan waxa ka sii yaab badnayd in wakhtigii rumoobiddeeda si qeexan oo gaar ah loo tilmaamay. Wada sheekaysigii Badbaadiyuhu kula yeeshay xertiisa buurta Saytuunka, markii uu ka dib sharxay muddada dheer ee tijaabada kaniisadda—1,260-kii sannadood ee cadaadiskii baadarinimada, oo ku saabsan kuwaas oo uu ballanqaaday in dhibaataadu la soo gaabin doono—wuxuu xusay dhacdooyin gaar ah oo ka hor iman doona imaatinkiisa, wuxuuna go’aamiyay wakhtiga ay ka muuqan doonto tan ugu horraysa: “Laakiin maalmahaas ka dib, dhibtaas ka dib, qorraxdu way madoobaan doontaa, dayaxuna iftiinkiisa ma bixin doono.” Markos 13:24. 1,260-kii maalmood, ama sannadood, waxay

dhammaadeen sannadkii 1798. Rubuc qarni ka hor, cadaadisku wuxuu ku dhowaad gebi ahaanba joogsaday. Cadaadiskan ka dib, sida ku cad erayada Masiixa, qorraxdu waa inay madoobaato. May 19, 1780, wax sii sheegiddan way rumoowday. “Ku dhowaad, haddaysan gebi ahaanba ahayn, sida ugu dahsoon oo ilaa maanta aan la fasirin noocaheeda kala duwan ee dhacdooyinka dabiiciga ah . . . waa maalinta madow ee May 19, 1780—madoobaadkii aan la sharxi karin ee samada oo dhan iyo jawigii la arkayay ee New England.” —R. M. Devens, *Our First Century*, bogga 89.

Goob-jooqe degganaa Massachusetts ayaa sidan ku tilmaamaya dhacdada: “Subaxnimadii qorraxdu si cad bay u soo baxday, laakiin markiiba way qarisyay. Daruurihii way hoos u dhaceen, oo madow iyo cabsi leh, waxaana ka dhex biligleeyay hillaac, onkodna waa dhacay, roob yarna waa da’ay. Ilaa sagaalkii, daruurihii way khafiifeen oo waxay qaateen muuqaal naxaas ama naxaas-cas ah, dhulka, dhagaxyada, geedaha, dhismayaasha, biyaha, iyo dadkuba waxay isbeddel ku yeesheen iftiinkan qalaad ee aan dabiiciga ahayn. Daqiiqado yar ka dib, daruur madow oo culus ayaa ku fidday samada oo dhan marka laga reebo xad dhuuban oo ku yaal cirifka; waxaana madoobaaday sidii caadiga u ah sagaalkii habeenimo ee xagaaga. . . . “Cabsi, welwel, iyo naxdin ayaa si tartiib ah maskaxda dadka u qabsaday. Dumarku albaabbada ayay istaageen iyagoo eegaya muuqaalka mugdiga ah; raggu waxay ka soo noqdeen shaqadoodii beeraha; nijaaru qalabkiisii wuu ka tegey, birtumehu foornooyinkiisii, ganacsaduhuna miiskiisii. Dugsiyadii waa la fasaxay, carruurtiina iyagoo gariiraya ayay guryahoodii u carareen. Socotadii waxay hoy galeen beeraha u dhow. ‘Maxaa dhacaya?’ waxay ahayd su’aasha bushin kasta iyo qalbi kasta saarnayd. Waxay u muuqatay sidii in duufaan samada oo dhan ku fidi doonta, ama in ay ahayd maalintii dhammaadka wax walba. “Shumacyo ayaa la shiday; dabka guryaha lagu shito wuxuu u ekaa sida uu u ekaan jiray fiidkii dayrta ee bilaa-dayaxa ah. . . . Digaaggu waxay u hoydeen qoryahooda, xoolihiina daaqsinka way ka soo urureen oo xeryihii ayay istaageen iyagoo cabaadaya, raha ayaa qayliyey, shimbiruhuna heesahoodii fiidkii bay qaadeen, fiidmeertuna way wareegayeen. Laakiin dadku way ogaayeen in habeenku aanu iman. . . . “Dr. Nathaniel Whittaker, oo wadaad ka ahaa Kaniisadda Tabernacle ee Salem, wuxuu adeegyo diineed ku qabtay guriga shirarka, wuxuuna khudbad ka jeediyay isagoo adkaynaya in mugdigu ahaa mid ka sarraysa dabeecadda. Meelo kale shirar ayaa lagu qabtay. Aayadaha khudbadaha degdegga ah meel kasta waxay ahaayeen kuwa u muuqday inay soo jeedinayaan in si gaar ah

mugdigu ula jaanqaaday wax sii sheegidda Kitaabka. . . . Mugdigu wuxuu ahaa kan ugu cufan wax yar ka dib kow iyo tobankii.” —The Essex Antiquarian, Abriil 1899, vol. 3, nos. 4, 5, bogagga 53, 54. “Inta badan dalka oo dhan, gudcurkii maalintii wuxuu ahaa mid aad u weyn oo dadku saacado ku garan kari waayeen wakhtiga saacadaha, mana ay quraacan karin, mana shaqooyinkoodii qaban karin iyaga oo aan shumacyo shidin. . . . “Baaxadda mugdigani waxay ahayd mid aan caadi ahayn. Dhanka bari waxaa laga arkay Falmouth. Galbeedna wuxuu gaaray qaybta ugu fog ee Connecticut iyo Albany. Dhanka koonfureed waxaa laga arkay xeebaha badda; dhanka waqooyina wuxuu gaadhay sida deegaannadii Ameerika u fidsanaayeen.” —William Gordon, History of the Rise, Progress, and Establishment of the Independence of the U. S., vol. 3, bogga 57. Gudcurkii qotada dheeraa ee maalintaas waxaa raacay, saacad ama laba ka hor fiidkii, samada qayb ahaan cad oo weli xoogaa ah, qorraxduna way muuqatay, in kastoo ay weli qarisyay ceeryaamo madow oo culus. “Qorrax-dhaca ka dib, daruurihii mar kale way isku soo urureen, si degdeg ahna mugdi bay u noqotay.” “Mana yarayn sida aan caadiga ahayn uguna cabsida badnayd muuqaalka mugdiga habeenkaa; in kastoo uu ku dhowaad dayax buuxa jiray, haddana waxba laguma garan karin iyada oo aan la adeegsan iftiin macmal ah, kaas oo, markii laga eegay guryaha deriska ah iyo meelo kale, u muuqday inuu dhex ifayo gudcur Masri ah oo u muuqday mid aan la dhaafi karin fallaadhaha.” —Isaac Foster, in an account in Massachusetts Spy of May 25, 1780. Goob-jooge dhacdadaas ka mid ahaa ayaa yidhi: “Waxaan kari waayay inaan is hortaago in aan markaas u maleeyo, in haddii jidh kasta oo ifaya oo ku jira koonka uu ku daboolnaan lahaa gudcur aan la geli karin, ama laga tirtiri lahaa jiritaanka, gudcurku kama sii dhammaystirmi lahayn.” —Warqaddii Dr. Samuel Tenney, of Exeter, New Hampshire, December 1785 (in Massachusetts Historical Society Collections, 1792, 1st series, vol. 1, bogga 97). In kastoo dayaxu habeenkii sagaalkii si buuxda u soo baxay, “ma uusan lahayn saamaynta ugu yar ee uu ku kala eryo hadhkii xabaal u ekaa.” Ka dib saqdii dhexe gudcurkii waa baaba’ay, oo markii dayaxu markii ugu horraysay la arkay, wuxuu u ekaa dhiig. May 19, 1780, waxay taariikhda ku taallaa “Maalinta Madow.” Tan iyo wakhtigii Muuse ma jirin xilli gudcur ah oo sidan oo kale cufnaantiisu, baaxaddiisu, iyo muddadiisu le’eg tahay sida la diiwaangeliyey. Sharaxaadda dhacdadan, sida ay goobjoogayaashu u bixiyeen, waa kaliya dhawaaqii erayadii Rabbiga, sida uu nebi Yoo’eel qorey, laba kun iyo shan boqol oo sannadood ka hor rumoobiddeeda: “Qorraxdu waxay isu rogi doontaa

gudcur, dayaxuna dhiig, intaanay iman maalinta weyn oo cabsida leh ee Rabbigu.” Yoo’eel 2:31. Masiixu wuxuu dadkiisa ku amray inay ilaaliyaan calaamadaha imaatinkiisa oo ay farxaan markay arkaan astaamaha Boqorkooda imanaya. “Markay waxyaalahan bilaabmaan inay dhacaan,” ayuu yidhi, “markaas kor u fiiriya oo madaxyadiinna kor u qaada; waayo, madaxfurashadiinnu way soo dhowaatay.” Wuxuu kuwa raacsan u tilmaamay geedaha guga soo baxaya, isagoo leh: “Markay mar hore biqlaan, waad aragtaan oo qudhiinnuba waad ogaanaysaan in xagaagu dhow yahay. Sidaas oo kalena markaad aragtaan waxyaalahan oo dhacaya, ogaada in boqortooyada Ilaah dhowdahay.” Luukos 21:28, 30, 31. Laakiin markii ruuxii is-hoosaysiinta iyo cibaadada ee kaniisadda uu u baneeyay kibirka iyo qaab-dhismeedka, jacaylkii Masiixa iyo rumaysadkii imaatinkiisa way qabowdeen. Iyaga oo ku mashquulsan adduun-jacayl iyo raaxo-doon, dadka Ilaah sheeganaya waxay ka indho beeleen tilmaamaha Badbaadiyaha ee la xidhiidha calaamadaha imaatinkiisa. Cilmigii ku saabsanaa imaatinka labaad waa la dayacay; aayadihii Qorniinka ee la xiriiray waxay ku madoobaadeen fasiraad khaldan, ilaa xad weynna waa la iska indhatiray oo la illoobay. Tani gaar ahaan sidaas bay uga dhacday kaniisadaha Ameerika. Xorriyadda iyo raaxada ay haysteen dhammaan dabaqadaha bulshada, hamiga weyn ee hanti iyo raaxo, taas oo dhalisay dadaal xamaasad leh oo lacag lagu helo, iyo jinsiyadda kulul ee caanimada iyo awoodda, oo u muuqatay inay dhammaan gaadhi karaan, ayaa dadka ku hoggaamisay inay danahooda iyo rajadooda ku soo ururiyaan waxyaalaha noloshan, oo ay meel fog u riixaan maalintaas weyn marka xaaladda waxyaabuhu ay dhammaan doonto. Markii Badbaadiyuhu uu kuwa raacsan u tilmaamay calaamadaha soo laabashadiisa, wuxuu sii sheegay xaaladda dib-u-noqoshada ee jiri doonta wax yar ka hor imaatinkiisa labaad. Sida maalmaha Nuux oo kale, waxaa jiri doona mashquulka firfircoon ee ganacsiga adduunyo iyo raaxo-doon—iibsasho, iibin, beeris, dhisid, guursasho, iyo la guursiiyo—iyadoo la illoobayo Ilaah iyo nolosha weligeed ah. Kuwa waqtigan nool, waanada Masiixu waa: “Iska ilaaliya in qalbiyadiinnu culays ku noqdaan cunis badan, sakhraannimo, iyo welwelka noloshan, oo maalintaasu si kedis ah idiinku timaaddo.” “Haddaba mar walba soo jeeda, oo barya, inaad mudan tihiin inaad ka baxsataan waxyaalahan oo dhan oo iman doona, oo aad Wiilka Aadanaha hortiisa istaagtaan.” Luukos 21:34, 36. Xaaladda kaniisadda waqtigan waxaa lagu tilmaamay erayadii Badbaadiyaha ee Muujintii: “Waxaad leedahay magac inaad nooshahay, laakiinse waad dhimatay.” Oo kuwa aan diyaar u ahayn inay

ka soo baxaan xaaladdooda ammaan-darrada ah waxaa loo diray digniinta culus: “Haddaba haddaanad soo jeedin, waxaan kuugu iman doonaa sida tuug oo kale, mana ogaan doontid saacadda aan kugu iman doono.” Muujintii 3:1, 3. Waxay ahayd lagama maarmaan in dadka la baraarujiyo halista haysata; in laga kiciyo hurdo la’aantooda ku aaddan waxyaalaha muhiimka ah ee la xiriira badbaadada weligeed ah. Malaa’igtii Ilaah waxay ku dhawaaqaysaa: “Rabbiga ka cabsada oo ammaanta sii; waayo, waxaa timid saacaddii xukunkiisa; oo caabuda kii sameeyey samada iyo dhulka, badda iyo ilaha biyaha.” Muujintii 14:7.}

“Roomaaniyaddu hadda Protestanka waxay uga muuqataa raalli-gelin iyo tixgelin aad uga badan sidii ay ahayd sannadihii hore. Waddamadaas aan Kaatooliggu ka talinayn, oo papistuna ay qaadanayaan hab isu-soo-dhaweyn ah si ay saameyn u kasbadaan, waxaa sii kordhaya dan-la’aanta ku saabsan caqiidooyinka kala saara kaniisadaha dib-u-habaynta iyo madaxda papal-ka; waxaa sii xoogaysanaya ra’yiga ah in, marka la eego arrinta oo dhan, aynaan sidaas ugu kala fogayn qodobbada aasaasiga ah sida loo malayn jiray, iyo in tanaasul yar oo dhinaceenna ka yimaad uu ina gaadhsiin doono is-afgarad ka wanaagsan oo aynu la yeelanno Rooma. Waxaa jiray wakhti ay Protestanku qiime weyn siin jireen xorriyadda damiirka oo si aad u qaali ah loo soo iibsaday. Waxay carruurtooda bari jireen inay nacaan popery-ga, waxayna ku adkaysan jireen in la raadiyo heshiis lala yeesho Rooma ay tahay daacad-darro Ilaah loo galo. Laakiin sidee bay u kala duwan yihiin dareennada hadda la muujinayaa!”

Kuwa difaacayaasha baabannimada waxay ku dhawaaqaan in kaniisadda si xun loo aflagaadeeyey, dunida Protestankuna waxay u janjeedhaan inay aqbalaan sheegashadaas. Kuwo badan waxay ku adkaystaan in ay tahay caddaalad-darro in kaniisadda maanta lagu xukumo karaahiyada iyo waxyaalihii aan caqliga lahayn ee calaamadeeyey xukunkeedii intii lagu jiray qarniyadii jaahilnimada iyo mugdiga. Waxay cudurdaar uga dhigaan naxariis-darradeeda argagaxa leh inay ka dhalatay barbariyaddii wakhtiyadaas, waxayna ku doodayaan in saamaynta ilbaxnimada casriga ahi ay beddeshay dareenkeeda.

“Ma dadkanu ma illoobeen sheegashada qaladla’aanta ee awooddan kibirka badan ay soo bandhigaysay siddeed boqol oo sannadood? Halkii laga tanaasuli lahaa, sheegashadan waxaa qarnigii sagaal iyo tobnaad lagu adkeeyey si ka sii go’aan badan sidii hore oo dhan. Maaddaama Rooma ay ku andacoonayso in ‘kaniisaddu weligeed ma khaldamin; oo sida Qorniinku sheegayo, weligeedna ma khaldami doonto’ (John L. von Mosheim, Institutes of Ecclesiastical History, book 3, century II, part 2, chapter 2, section 9, note 17), sidee bay uga noqon kartaa mabaadi’dii hagaysay jidkeedii qarniyadii hore?”

“Kaniisadda baadarigu marna ka tanaasuli mayso sheegashadeeda ku saabsan inaanay gefi karin. Wax kasta oo ay ku samaysay silcinta kuwa diida caqiidooyinkeeda, waxay u haysataa inay sax ahaayeen; oo sow isla falalkaas mar kale ma soo celin lahayn, haddii fursad loo helo? Haddii laga qaado xannibaadaha ay hadda saareen dawladaha cilmaaniyiintu, oo Rooma dib loogu soo celiyo awooddeedii hore, waxaa si degdeg ah dib u soo noolaan lahaa dulmigeedii iyo silcinteedii.”

Qoraa si weyn loo yaqaan ayaa sidan uga hadlaya mawqifka madaxda papalka ee ku saabsan xorriyadda damiirka, iyo halista si gaar ah ugu hanjabaysa Maraykanka guusha siyaasaddeeda ka timaadda: “Waxaa jira kuwo badan oo u janjeedha inay cabsi kasta oo laga qabo Roman Catholicism ee Maraykanka u nisbeeyaan cuqdad ama carruurnimo. Kuwaasu waxba kama arkaan dabecadda iyo mawqifka Romanism-ka oo ka soo horjeeda hay’adahaheenna xorta ah, ama wax digniin xambaarsan kama helaan koritaankiisa. Haddaba, aynu marka hore isbarbar dhigno qaar ka mid ah mabaadi’da aasaasiga ah ee dawladdeenna iyo kuwa Kaniisadda Katooliga.”

“Dastuurka Maraykanku wuxuu dammaanad qaadaa xorriyadda damiirka. Ma jiro wax ka qalisan ama ka asaas badan. Pope Pius IX, Warqaddiisii Encyclical ee Agoosto 15, 1854, wuxuu yidhi: ‘Caqiidooyinka ama hadallada waallida ah ee aan macquulka ahayn iyo kuwa khaldan ee lagu difaacayo xorriyadda damiirka waa qalad aad u halis badan—aaf, dhammaan aafuudka kale ka mid ah, ugu mudan in laga cabsado dawlad gudaheeda.’ Pope-kaas qudhiisu, Warqaddiisii Encyclical ee Diseembar 8, 1864, wuxuu naclad ku dhufatay ‘kuwa ku dooda xorriyadda damiirka iyo tan cibaadada diinta,’ iyo sidoo kale ‘dhammaan kuwa ku adkaysta in kaniisaddu aanay adeegsan karin xoog.’”

“Hab-dhaqanka gaarka ah ee Rooma ee Maraykanka gudaheeda kama dhigna isbeddel qalbi. Iyadu waa dulqaad badan tahay marka ay tabar la’aan ku jirto. Bishop O’Connor wuxuu yidhi: ‘Xorriyadda diintu waa uun wax la dulqaato ilaa laga hirgelin karo waxa ka soo horjeeda iyada iyada oo aan khatar loo gelin dunida Katooligga.’... Archbishop-ka St. Louis mar ayuu yidhi: ‘Bidco iyo gaalnimo waa dambiyo; oo dalalka Masiixiyiinta ah, sida Talyaaniga iyo Isbaanishka, tusaale ahaan, halkaas oo dadka oo dhammu Katoolig yihiin, oo diinta Katooliguna ay tahay qayb lama huraan ah oo ka mid ah sharciga dalka, waxaa loo ciqaabaa sida dambiyada kale.’...”

“Kardinaal kasta, baadari sare kasta, iyo hoggaamiye kiniisadeed kasta oo ka tirsan Kaniisadda Katooliga wuxuu qaataa dhaar daacadnimo oo uu u galo baadariga, taas oo ay ku jiraan erayadan soo socda: ‘Bidcadaysanayaasha, kala-go’ayaasha, iyo kuwa ka fallaagooba sayidkeenna la sheegay (baadariga), ama kuwii isaga beddela ee kor lagu sheegay, waxaan intii karaankayga ah ku silcin doonaa oo ka soo horjeesan doonaa.’—Josiah Strong, Our Country, cutubka 5, faqrado 2–4.

“Waa run in ay jiraan Masiixiyiin dhab ah oo ku jira ururka Roman Catholic. Kumannaan ku jira kaniisaddaas ayaa Ilaah ugu adeegaya sida ugu wanaagsan ee iftiinka ay haystaan. Looma oggola inay helaan Eraygiisa, sidaas darteedna runta ma kala gartaan. Weligood ma ay arag farqiga u dhexeeya adeeg qalbi nool ka soo burqada iyo ku koobnaansho qaabab iyo xaflado madhan oo keliya. Ilaah wuxuu nafahan ugu fiirsadaa naxariis damqasho leh, iyadoo lagu barbaariyey iimaan khiyaano leh oo aan qancin. Wuxuu ka dhigi doonaa fallaadhaha iftiin inay dhex galaan gudcurka cufan ee ku wareegsan. Wuxuu iyaga u muujin doonaa runta sida ay Ciise ku jirto, kuwo badanna weli waxay la safan doonaan dadkiisa.”

“Laakiinse Romanismku nidaam ahaan maanta kama sii waafaqsana injiilka Masiixa sidii ay uga waafaqsanaan jirtay xilli kasta oo hore oo taariikhdeeda ka mid ah. Kaniisadaha Protestant-ka waxay ku jiraan gudcur weyn; haddii kale waxay garan lahaayeen calaamadaha

wakhtiyada. Kaniisadda Roomaanku waa mid qorshayaasheedu iyo hababka ay ku hawlgashoba aad u fog yihiin. Waxay adeegsanaysaa xeelad kasta si ay u ballaarisoo saamaynteeda oo u kordhiso xooggeeda, iyadoo isu diyaarinaysa isku dhac daran oo go'aan adag leh si ay dib ugu soo ceshato xukunka dunida, dib ugu celiso silcinta, oo ay u burburiso wax kasta oo Protestantismku qabtay. Katoolliggu dhinac kasta ayuu ka sii xoogaysanayaa. Bal eega tirada sii kordhaysa ee kaniisadaheeda iyo goobaha cibaadadeeda ee dalalka Protestant-ka. Eega sumcadda kulliyadaheeda iyo seminaarradeeda ku yaal Ameerika, oo ay Protestan badani si weyn u taageeraan. Eega koboca ritualism-ka ee Ingiriiska iyo u goosashada soo noqnoqota ee lagu biirayo safafka Katoolligga. Waxyaalahani waa inay kiciyaan welwelka dhammaan kuwa qaddariya mabaadi'da daahirka ah ee injiilka.”

“Borotestaannadu waxay farageliyeen oo u sacab-tumeen baabannimada; waxay sameeyeen tanaasul iyo oggolaansho ay xataa baabiyiintu la yaabban yihiin markay arkaan oo ay ku guuldarraystaan inay fahmaan. Dadku indhahooda ayay ka qarsanayaan dabecadda dhabta ah ee Roomaanisnimada iyo khataraha laga filan karo sarreynteeda. Dadka waa in la baraarujiyo si ay uga hortagaan horusocodka cadowgan ugu khatarta badan ee xorriyadda madaniga ah iyo tan diineed.”

“Protestanno badan ayaa u maleeya in diinta Kaatooligu aanay soo jiidasho lahayn iyo in cibaadadeedu tahay meerto caajis ah oo xaflado aan macne lahayn. Halkaas ayay ku qaldamaan. In kasta oo Roomaaniiyaddu ku dhisan tahay khiyaano, haddana ma aha been-abuur qallafsan oo guracan. Adeegga diineed ee Kaniisadda Roomaanku waa xaflad aad u saamayn badan. Muuqaalkeeda bilicsan iyo cibaadooyinkeeda qotada dheer waxay soo jiitaan dareennada dadka waxayna aamusiiyaan codka caqliga iyo damiirka. Isha waa la soo jiitaa. Kaniisado waaweyn oo haybad leh, socodyo xafladeed oo cajib leh, meelo allabari oo dahab ah, meelaha quduuska ah ee dhagaxyada qaaliga ah lagu qurxiyey, sawirro heer sare ah, iyo farshaxan xardhan oo aad u qurux badan ayaa la hadla jacaylka bilicda. Dhegtuna sidoo kale waa la qabsadaa. Muusiggu wax lala barbardhigi karo ma leh. Dhawaaqyada hodanka ah ee organka codkiisu culus yahay, oo ku milmaya laxanka codad badan marka uu ka dhex yeedhayo qubbadaha dhaadheer iyo marinada tiirarka leh ee katidraalladeeda waaweyn, ma seegi karaan inay maskaxda ku abuuraan cabsi-qaddarin iyo xushmad.”

Quruxdan dibadda ah, faanka, iyo xafladaysigaas, kuwaas oo keliya ku jeesjeesa hamiga nafta dembigu buksiiyey, waa caddayn muujinaysa qudhun gudaha ah. Diinta Masiixu uma baahna soojiidashooyin caynkaas ah si ay isu ammaansiiso. Iftiinka ka soo ifaya iskutallaabta dhexdeeda, Masiixiyadda runta ahi waxay ugu muuqataa daahirnimo iyo qurux sidaas u weyn, oo aan wax qurxin dibaddeed ahi kordhin karin qiimaheeda runta ah. Waa quruxda quduusnimada, ruux qabow oo xasilloon, taas oo qiimo ku leh Ilaah.

“Quruxda iyo dhalaalka qaab-qoraalku khasab ahaan ma aha tilmaam muujinaysa fikir nadiif ah oo sarreeya. Aragtiyo sarsare oo ku saabsan farshaxanka, iyo hufnaan xeel-dheer oo dhadhan ah, badanaa waxay ka dhex jiraan maskaxo dunyawii ah oo jidhka u janjeedha. Shayddaanku marar badan ayuu u adeegsadaa si uu dadka ugu hoggaamiyo inay illoobaan waxyaalaha naftu u baahan tahay, inay ka indho-beelaan nolosha mustaqbalka ah ee aan dhimashada lahayn, inay ka jeestaan Kaaliyahooda aan xadka lahayn, oo ay ugu noolaadaan

dunidan oo keliya.

“Diin ku kooban waxyaalaha dibadda ahi waa mid soo jiidasho u leh qalbiga aan la cusboonaysiin. Quruxda, maamuuska iyo xafladaha cibaadada Katooligga waxay leeyihiin awood sasabasho iyo sixir-u-eg, taas oo kuwa badan lagu khiyaaneeyo; markaasay bilaabaan inay Kaniisadda Rooma u arkaan iridda jannada qudheeda. Kuwa cagahooda si adag ugu taagay aasaaska runta oo keliya, oo qalbiyadooduna ay ku cusboonaadeen Ruuxa Ilaah, ayaa ka badbaada saamaynteeda. Kumanyaal aan lahayn aqoon waayo-aragnimo ku dhisan oo Masiixa ah ayaa loo hoggaamin doonaa inay aqbalaan muuqaallada cibaado-ilaalinta iyadoo aanay lahayn xooggeeda. Diin caynkaas ahina waa tan ay dadweynaha badani doonayaan.”

Sheegashada kaniisaddu ee xaqa ay u leedahay inay cafis bixiso waxay Romanist-ka ku hoggaamisaa inuu isu arko mid xor u ah dembi-falidda; amarka qirashaduna, oo aan cafiskeedu la'aantiis la siin, isaguna wuxuu u janjeedhaa inuu shar fasax u noqdo. Kii ku jilba joogsada nin dhacay, oo qirasho ku fura fikirrada qarsoon iyo mala-awaallada qalbigiisa, wuxuu bahdilayaa ragnimadiisa oo hoos u dhigaa dareen kasta oo sharaf leh oo naftiisa ku jira. Markuu dembiyadii noloshiisa u bandhigayo wadaad,—aadane qaldama oo dembiile ah, oo marar badan khamri iyo fisqi ku halloobay,—heerkiisa akhlaaqeed wuu hoos u dhacaa, sidaas darteedna wuu nijaasoobaa. Fikirkiisa Ilaahna waxaa loo hoos dhigaa ekaanshaha aadanaha dhacay, waayo wadaadku wuxuu taagan yahay isagoo ah wakiilka Ilaah. Qirashadan bahdilka ah ee nin nin kale u qirto ayaa ah isha qarsoon ee uu ka soo butaacay wax badan oo ka mid ah sharka dunida nijaasaynaya oo u diyaarinaya halaagga ugu dambeeya. Habase yeeshee kii jecel is-raaxaysiga, waxa uga farxad badan inuu u qirto aadane kale intii uu naftiisa Ilaah u furi lahaa. Dabecadda aadanaha waxa uga macaan inay toobad ciqaabeed gasho intii ay dembiga ka tanaasuli lahayd; wayna ka fududahay in jidhka lagu dhibo joonyad iyo marabooby iyo silsilado wax xagxagta intii la iskutallaabi lahaa damacyada jidhka. Aad buu u culus yahay harqoodka uu qalbiga jidhku diyaar u yahay inuu qaado halkii uu uga hoos geli lahaa harqoodka Masiixa.

“Waxaa jira isu-ekaan aad u muuqata oo u dhexaysa Kaniisadda Rooma iyo Kaniisaddii Yuhuudda xilligii imaatinkii ugu horreeyey ee Masiixa. Intii ay Yuhuuddu si qarsoodi ah ugu tuntayeen mabda' kasta oo sharciga Ilaah ah, haddana dibadda ahaan aad bay ugu adkaa dhawrista amarradiisa, iyagoo ku dul raraya waajibaadyo culus iyo caadooyin ka dhigay addecidda mid xanuun iyo culays leh. Sida ay Yuhuuddu u sheegan jireen inay sharciga maamuusaan, sidaas oo kale ayay Roomaaniyiintu u sheegtaan inay iskutallaabta maamuusaan. Waxay sarraysiiyaan astaanta silica Masiixa, halka noloshooda ay ku inkiraan Kan ay iyadu metelayso.”

“Baabtiistayaashu waxay iskutallaabooyin saaraan kaniisadahooda, allabaryadooda, iyo dharkooda. Meel kasta waxaa lagu arkaa astaanta iskutallaabta. Meel kasta dibadda ayaa lagu maamuusaa oo kor loogu qaadaa. Laakiin waxbaristii Masiixa waxaa lagu aasay hoos culays weyn oo ka kooban caadooyin aan macne lahayn, fasiraado been ah, iyo dalabyo adag. Erayadii Badbaadiyaha ee ku saabsanaa Yuhuuddii mutacassibka ahayd waxay si ka sii xoog badan ugu habboon yihiin hoggaamiyayaasha Kaniisadda Roomaanka Katooliga ah: ‘Waxay xidhaan rar culus oo dhib badan in la qaado, oo garbaha dadka ayay saaraan; laakiin iyagu

xataa far keliya kuma dhaqaajiyaan.’ Matayos 23:4. Nafu damiir leh waxaa lagu hayaa cabsi joogto ah iyagoo ka baqaya cadhada Ilaah la xumeeyey, halka qaar badan oo ka mid ah madaxda sare ee kaniisaddu ay ku nool yihiin raaxo iyo ku raaxaysi jidheed.”

“Caabudidida sanamyada iyo waxyaalaha quduuska ah, baryada quduusiinta, iyo sarraysiinta baadariga waa xeelado Shayddaan u adeegsado inuu maanka dadka uga jeediyo Ilaah iyo Wiilkiisa. Si uu halaaggooda u dhammaystiro, wuxuu ku dadaalaa inuu dareenkooda ka leexiyo Kan keliya oo ay badbaado ka heli karaan. Wuxuu u jeedin doonaa shay kasta oo lagu beddeli karo Kan yidhi: ‘Ii kaalaya, kuwiinna hawshoonaya oo culaysku saaran yahay oo dhan, anna waan idin nasin doonaa.’ Matayos 11:28.”

“Waa dadaal Shaydaan oo joogto ah inuu si khaldan u matalo dabeecadda Ilaah, dabiicadda dembiga, iyo qodobbada runta ah ee miisaanka ku leh khilaafka weyn. Maan-gaabnimadiisa khiyaanada leh waxay yaraysaa waajibka sharciga rabbaaniga ah, waxayna dadka siisaa fasax ay ku dembaabaan. Isla mar ahaantaana wuxuu ku keenaa inay haystaan fikrado been ah oo ku saabsan Ilaah, si ay ugu arkaan cabsi iyo nacayb halkii ay jacayl uga arki lahaayeen. Arxan-darrada ku jirta dabeecaddiisa isaga u gaarka ah ayaa loo nisbeeyaa Abuuraha; waxaana lagu muujiyey nidaamyo diimeed, laguna cabbiray habab cibaado. Sidaas ayaa maskaxda dadka loo indho tiray, Shaydaanna wuxuu ka dhigtay wakiilladiisa si ay Ilaah ula dagaallamaan. Fikrado qalloocan oo ku saabsan sifooyinka rabbaaniga ah awgeed, quruumaha jaahilka ah waxaa loo horseeday inay rumaystaan in allabaryada aadanuhu lagama maarmaan u yihiin helidda raallinimada Ilaahnimada; waxaana la geystay arxan-darrooyin cabsi leh oo hoos yimaadda noocyada kala duwan ee sanam-caabudidida.”

“Kaniisadda Katooliga Roomaanka, iyada oo isu geysay qaababka jaahilnimada iyo Masiixiyadda, oo sida jaahilnimadaba u qalloocisay dabeecadda Ilaah, waxay ku dhaqaaqday falal aan ka liidan naxariis-darro iyo karaahiyo. Waayihii sarreyntii Rooma waxaa jiray qalabyo jirdil oo lagu qasbo in lagu aqballo caqiidooyinkeeda. Waxaa jiray tiirka dabka loogu gubo kuwa aan oggolaan sheegashooyinkeeda. Waxaa jiray xasuuqyo baaxad leh oo aan weligood la garan doonin ilaa lagu muujiyo xukunka. Madaxda kaniisaddu waxay, iyaga oo Shayddaan oo ahaa sayidkooda ka amar qaadanaya, daraaseeyeen sidii ay u hindisi lahaayeen habab keeni kara jirdilka ugu daran ee suuragalka ah iyaga oo aan dhammaanayn noloshu dhibbanaha. Xaalado badan habkaas jahannamada ah ayaa lagu celceliyey ilaa xadka ugu dambeeya ee adkaysiga aadanaha, ilaa dabeecaddu ka qusato halganka, oo kii dhibbanuna u soo dhoweeyo dhimashada sidii sii-dayn macaan.”

“Sidaas bay ahayd masiirkii kuwii Rooma ka soo horjeeday. Kuwa ku dheganna iyadu waxay u haysay edbinta jeedalnimada, gaajo bakhtiis ah, iyo jidh-dulmin nooc kasta leh oo la malayn karo, oo qalbiga lalabbaysiinaysa. Si loo helo raallinimada Samada, toobad-keennadu waxay ku xadgudbeen sharciyada Ilaah iyagoo ku xadgudbaya sharciyada dabeecadda. Waxaa la baray inay gooyaan xiriirrada uu Isagu u sameeyey inuu ku barakeeyo oo ku farxadgeliyo joogitaanka aadanaha ee dhulka. Xabaaluhu wuxuu ka kooban yahay malaayiin dhibbanayaal ah oo noloshoodii ku bixiyey dadaallo aan micne lahayn oo ay ku doonayeen inay ku cabburiyaan kalgacaylkooda dabiiciga ah, inayna xakameeyaan, iyagoo u arkaya kuwo Ilaah ka xun, fikir kasta iyo dareen kasta oo naxariis ah oo ay u qabaan dadka ay la noolyihiin.

“Haddii aynu doonayno in aynu fahanno naxariis-darrada go’an ee Shayddaanka, oo la muujiyey boqollaal sano, kana dhex muuqata aanay ahayn kuwa aan weligood maqal Ilaah, balse ka dhex jirta xudunta lafteeda iyo guud ahaan baaxadda Masiixiyadda, waxa keliya ee aynu u baahan nahay waa in aynu eegno taariikhda Romanism-ka. Iyada oo loo marayo nidaamkan khiyaanada ee aadka u weyn, amiirka sharka ahi wuxuu ku gaadhaa ujeeddadiisa ah inuu Ilaah sharaf-darro u keeno, bini’aadamkana hoog u horseedo. Oo markaynu aragno sida uu ugu guulaysto inuu is-qarxiyo oo uu hawshiisa ku fuliyo isaga oo adeegsanaya hoggaamiyeyaasha kiniisadda, waxaynu si ka sii wanaagsan u fahmi karnaa sababta uu nacayb weyn ugu qabo Kitaabka Quduuska ah. Haddii Kitaabkaas la akhriyo, naxariista iyo jacaylka Ilaah waa la muujin doonaa; waxaana la arki doonaa inuusan dadka saarin midkoodna culaysyadan faraha badan. Waxa keliya ee uu ka doonayaa waa qalbi jaban oo qoomamaysan, iyo ruux is-hoosaysiiya oo adeeca.”

“Masiixu noloshiisa wax tusaale ah kama bixin in ragga iyo dumarku iska xiraan kaniisado-rahibnimo si ay ugu diyaar garoobaan jannada. Weligiis ma uu barin in jacaylka iyo naxariista la cabburiyo. Qalbiga Badbaadiyuhu jacayl buu ka buuxdhaafay. Inta uu aadamigu u soo dhowaado kaamilnimada akhlaaqda, ayay dareenkiisu sii fiiqnaadaan, garashadiisuna dembiga u sii xasaasiyoobaan, naxariistiisuna kuwa dhibban u sii qoto dheeraataa. Baadarigu wuxuu sheegtaa inuu yahay wakiilka Masiixa; laakiin sidee baa dabecaddiisa loogu barbar dhigi karaa tan Badbaadiyaheenna? Masiix weligii ma lagu yaqaanay inuu dadka u diro xabsi ama jidhdil maxaa yeelay uma ay muujin maamuus isaga ku habboon isagoo ah Boqorka jannada? Codkiisa ma la maqlay isagoo dhimasho ku xukumaya kuwii aan aqbalin? Markii ay quudhsadeen dadkii degganaa tuulo Samaariyiin ah, rasuul Yooxanaa cadho buu la gubtay, oo wuxuu weyddiiyey: ‘Rabbiyow, ma doonaysaa inaan ku amarnno dab samada ka soo dega oo baabbi’iya, sidii Eliyaas yeelay?’ Ciise isagoo xertiisa u naxaya ayuu eegay, ruuxiisii qallafsanaana wuu canaantay, isagoo leh: ‘Wiilka Aadanahu uma iman inuu dadka naftooda halligo, laakiin inuu badbaadiyo.’ Luukos 9:54, 56. Sidee bay uga duwan tahay ruuxii Masiixu muujiyey kan uu muujiyo wakiilkiisa sheegta.”

“Kaniisadda Rooma hadda waxay dunida hortooda isu soo bandhigtaa muuqaal qurxoon, iyadoo marmarsiiyo ku daboosheysa taariikhdeeda naxariis-darrada ah ee argagaxa leh. Waxay isku huwisyay dhar Masiix u eg; hase ahaatee, iyadu isma beddelin. Mabda’ kasta oo ka mid ah baabasiimada oo jiray qarniyadii hore maanta wuu jiraa. Caqiidooyinkii la hindisay xilliyadii ugu madoobaa weli waa la haystaa. Yaanu qofna is-khiyaanin. Baabasiimada ay hadda Protestant-ku si diyaar ah u maamuusayaan waa isla tii xukumi jirtay dunida waayihii Dib-u-habaynta, markay nimankii Ilaah kacayeen, iyagoo naftooda halis gelinaya, si ay xumaanteeda u soo bandhigaan. Waxay weli leedahay isla kibirkaas iyo isla isla-waynidaas madax-adayga ah ee isku sarreysiisay boqorro iyo amiirro, oo sheegatay xuquuqaha gaarka ah ee Ilaah. Ruuxeeda maanta kama yara naxariis-darro iyo kelitalisnimo sidii markay burburisay xorriyadda aadanaha oo dishay quduusiintii Kan ugu Sarreeya.”

Baabanimadu waa si qumman waxa wax sii sheegiddu ku dhawaaqday inay ahaan doonto, oo ah riddadii wakhtiyada dambe. 2 Tesaloniika 2:3, 4. Qayb ka mid ah xeeladdeeda ayaa ah inay isu ekaysiiso dabecadda sida ugu fiican u hirgelinaysa ujeeddadeeda; hase yeeshee, hoosta muuqaallada isbeddelaya ee chameleon-ka, waxay qarinarsaa sunta aan isbeddelin ee

abeesada. “Ballan laguma hayo bidcawiyiinta, ama dadka lagu tuhunsan yahay bidco” (Lenfant, volume 1, page 516), ayay ku dhawaaqaysaa. Haddaba, awooddan oo taariikhdeeda kun sannadood lagu qoray dhiigga quduusiinta, ma hadda ayaa loo aqoonsanayaa inay qayb ka tahay kaniisadda Masiixa?

“Ma aha sabab la’aan in dalalka Protestant-ka lagu soo bandhigay doolda ah in Kaatooliggu uusan uga fogaan Protestantnimada sida waqtiyadii hore. Isbeddel baa dhacay; hase yeeshee isbeddelku kuma uu dhicin baabasiimada. Runtii Kaatooliggu aad buu ugu eg yahay qayb weyn oo ka mid ah Protestantnimada maanta jirta, maxaa yeelay Protestantnimadu si aad ah bay uga sii xumaatay tan iyo waayihii Dib-u-habeeyayaashii.”

“Sida kaniisadaha Protestant-ka ay u doonayeen raallinimada dunida, jacayl been ah ayaa indhahooda ka indha tiray. Ma arkaan in ay sax tahay in shar wanaagsan laga aamino wax kasta oo shar ah, natiijada lama huraankana ugu dambaysta waxay noqon doontaa in ay shar ka aamino wax kasta oo wanaagsan. Halkii ay u istaagi lahaayeen difaaca rumaysadka mar qudha quduusiinta loo dhiibay, hadda waxay, sida la moodo, Rooma raalli-gelin uga bixinayaan aragtidoodii aan samafalka lahayn ee ay ka qabeen, iyaga oo dembi-dhaaf ka baryaya eexdoodii.”

“Koox weyn, xataa kuwa aan Romanism-ka u hayn wax raalli ah, ayaa si yar u garanaya khatarta ka imanaysa xooggeeda iyo saamaynteeda. Dad badan ayaa ku dooda in mugdigii maskaxeed iyo akhlaaqeed ee ka jiray qarniyadii dhexe uu fududeeyey faafidda caqiidooyinkeeda, khuraafaadkeeda, iyo dulmigeeda, iyo in garaadka sii weynaanaya ee waayahan casriga ah, fididda guud ee aqoonta, iyo xorriyadda sii kordhaysa ee arrimaha diinta ay mamnuucayaan soo noqoshada dulqaad-la’aanta iyo kelitalisnimada. Fikradda qudheeda ah in xaalad caynkaas ahi ka jiri doonto waagan iftiimay waa lagu jeesjeesaa. Waa run in iftiin weyn, mid maskaxeed, mid akhlaaqeed, iyo mid diineedba, uu ku ifayo jiilkan. Bogagga furan ee Erayga Quduuska ah ee Ilaah, iftiin samada ka yimid ayaa dunida lagu shubay. Laakiin waa in la xusuusnaadaa in intii iftiinka la bixiyey uu bato, ay sii weynaanayso mugdiga kuwa qalloociya oo diida.”

Daraasad salaad ku dheehan tahay oo Kitaabka Quduuska ah lagu sameeyo waxay Protestanka tusin lahayd dabeecadda dhabta ah ee baabnimo, waxayna ku keeni lahayd inay karaahiyo u qaadaan oo ay ka fogaadaan; hase yeeshee qaar badan ayaa caqligooda uun ku faana si ay u dareemaan inaanay u baahnayn inay Ilaah si is-hoosaysiin leh u doondoonaan si loogu hoggaamiyo runta. In kasta oo ay ku faanayaan iftiinkooda, haddana waa jaahiliin xagga Qorniinka iyo xagga xoogga Ilaah labadaba. Waa inay helaan dariiq ay ku dejistaan damiirkooda, waxayna doondoonaan waxa ugu yar xagga ruuxa iyo xagga is-hoosaysiinta. Waxa ay doonayaan waa hab lagu illoobo Ilaah oo haddana loo mariyo sidii hab lagu xusuusanayo Isaga. Baabnimadu si wanaagsan bay ugu habboon tahay inay la kulanto baahiyaha kuwaas oo dhan. Waxay isu diyaarisay laba dabaqadood oo dadka ah, kuwaas oo ku dhowaad dunida oo dhan ka kooban—kuwa doonaya in lagu badbaadiyo mudnaantooda, iyo kuwa doonaya in lagu badbaadiyo iyagoo dembiyadooda ku jira. Halkan ayaa ku jirta sirta xooggeeda.

“Waxaa la muujiyey in maalin mugdi weyn oo maskaxeed ahi ay ku habboon tahay guusha baabtiisnimada. Weli waxaa la caddayn doonaa in maalin iftiin weyn oo maskaxeed ahi ay si la mid ah ugu habboon tahay guusheeda. Qarniyadii hore, markii dadku ay ka madhnaayeen ereyga Ilaah iyo aqoonta runta, indhahooda waa la duubay, kumannaanna dabin baa lagu qabtay, iyagoo aan arkaynin shabagga cagahooda loo fidiyey. Jiilkan waxaa ku badan kuwo indhahoodu ay ka indha-beelaan dhalaalka mala-awaallada aadanaha, oo ah ‘cilmi been loogu yeedhay;’ mana gartaan shabagga, waxayna ugu dhacaan si la mid ah sida iyagoo indhaha ka duuban. Ilaah wuxuu qasdiyey in awoodaha garaadka aadanaha loo haysto hadiyad ka timid Abuurihiisa, oo loo adeegsado adeegga runta iyo xaqnimada; laakiin markii kibir iyo hami la korsado, oo dadku ay aragtiyahooda u gaarka ah ka sarraysiiyaan ereyga Ilaah, markaas garaadku wuxuu keeni karaa waxyeello ka sii weyn tan jaahilnimadu keento. Sidaas darteed cilmi-beenta wakhtigan la joogo, oo daciifisa iimaanka Kitaabka Quduuska ah, waxay isu muujin doontaa mid ugu guul badan diyaarinta jidka loo aqbalo baabtiisnimada, iyada oo leh qaababkeeda soo jiidashada leh, sida xannibaadda aqoontu ugu guulaysatay furidda jidka kor u-weynaanteed xilliyadii Mugdiga.”

“Dhaqdhaqaaqyada hadda ka socda Maraykanka ee lagu doonayo in hay’adaha iyo dhaqamada kaniisadda loogu helo taageerada dawladda, Protestant-ku waxay ku socdaan raadadkii baabtiyiinta. Intaa waxaa dheer, waxay albaabka u furayaan baabnimada si ay dib ugu hesho Maraykanka Protestant-ka ah sarrayntii ay ku weyday Dunidii Hore. Waxa sii weynaynaya muhiimadda dhaqdhaqaaqanina waa xaqiiqada ah in ujeeddada ugu weyn ee la hiigsanayo ay tahay dhaqan-gelinta ilaalinta Axadda—caado ka soo farcantay Rooma, oo iyaduna ku andacoota inay tahay calaamadda awooddeeda. Waa ruuxa baabnimada—ruuxa la-qabsiga caadooyinka dunyowga ah, iyo qaddarinta dhaqammada aadanaha oo laga sarreysiyo amarrada Ilaah—kaas oo dhexgalaya kaniisadaha Protestant-ka ah oo ku hoggaaminaya inay qabtaan isla hawshii sare-u-qaadista Axadda ee baabnimadu hore ugu samaysay hortood.”

“Haddii akhristuhu doonayo inuu fahmo awoodaha loo adeegsan doono halganka dhowaan imanaya, waxa keliya oo uu sameeyaa waa inuu raaco diiwaanka hababkii Rooma u adeegsatay isla ujeeddadaas qarniyadii hore. Haddii uu doonayo inuu ogaado sida Baabiyiinta iyo Borotestannadu markay midoobaan ula dhaqmi doonaan kuwa diida caqiidooyinkooda, ha arko ruuxii ay Rooma ka muujisay Sabtida iyo kuwa difaacayaba.

“Wareegtooyin boqortooyo, goleyaal guud, iyo xeerar kaniisadeed oo ay awoodda cilmaanigu taageeraysay ayaa ahaa tallaabooyinkii uu dabbaaldeggii jaahiliga ahi ku gaadhay maqaamkiisa sharafta leh ee dunida Masiixiga. Tallaabadii ugu horraysay ee dadweyne ee khasab kaga dhigaysay dhawrida Axadda waxay ahayd sharcigii uu dejiyey Constantine. (A.D. 321) Wareegtadani waxay amartay in dadka magaaloyinku ku nastaan “maalinta qorraxda ee sharafta leh,” laakiin waxay u oggolaatay dadka miyiga inay sii wataan hawlahooda beeraha. In kasta oo uu dhab ahaan ahaa qaanuun jaahili ah, haddana boqorku wuu dhaqan geliyey ka dib aqbalaaddiisii magac-u-yaalka ahayd ee Masiixiyadda.”

Maaddaama amarka boqortooyadu aanu caddayn beddel ku filan oo loogu dhigo amar rabbaani ah, Yuuseebiyos, oo ahaa hoggaamiye kiniisadeed oo doonayay raallinimada amiirrada, kana ahaa saaxiibka gaarka ah iyo faan-sheegaha Constantine, wuxuu soo bandhigay sheegashada

ah in Masiixu Sabtidii u wareejiyey Axadda. Hal marag oo Qorniinka ka mid ahna looma keenin caddayn ahaan caqiidadaas cusub. Yuuseebiyos qudhiisu, isagoo aan ku talagelin, wuxuu qirayaa beenta arrintaas, wuxuuna tilmaamayaa qorayaasha dhabta ah ee isbeddelka. “Wax kasta,” ayuu yidhi, “oo ay waajib ahayd in la sameeyo Sabtida, kuwaas oo dhan waxaannu u wareejinnay Maalinta Rabbiga.”—Robert Cox, Sabbath Laws and Sabbath Duties, bogga 538. Laakiin doodda Axadda, inkasta oo ay ahayd mid aan sal lahayn, waxay ragga ku dhiirrigelisay inay ku tuntaan Sabtida Rabbiga. Dhammaan kuwii doonayay in dunidu maamuusto waxay aqbaleen maalinta ciidda ee caanka ah.

“Markii awoodda baadarigu si adag u taagnayd, hawshii kor u qaadista Axadda waa la sii waday. Muddo ayay dadku ku hawlanaayeen shaqada beeraha marka aanay kaniisadda joogin, maalintii toddobaadna weli waxaa loo aqoonsanaa inay tahay Sabtida. Laakiin si tartiib ah isbeddel baa loo hirgeliyey. Kuwii hayay xilalka quduuska ah waxaa laga mamnuucay inay xukun ka ridaan wax kasta oo muran madani ah maalinta Axadda. Wax yar ka dibna, dadka oo dhan, darajo kasta ha lahaadeene, waxaa lagu amray inay ka fogaadaan shaqada caadiga ah, iyadoo ciqaabtu u tahay ganaax kuwa xorta ah, halka addoommadana lagu mutaysanayo karbaash. Markii dambe waxaa la faray in dadka hodanka ah lagu ciqaabo kala badh hantidooda oo laga qaado; ugu dambayntiina, haddii ay weli madax-adayg muujiyaan, in addoommo laga dhigo. Dadka dabaqadaha hoose se waxaa lagu xukumay masaafurin aan dhammaanayn.”

“Mucjisooyin ayaa iyaguna loo yeedhay in la adeegsado. Yaabab kale waxaa ka mid ahaa in la soo weriyey in nin beeraley ah oo ku sigtay inuu beertiisa qodo maalinta Axadda, intuu bir ku nadiifinayey mixaraadkiisa, birtu si adag gacantiisa ugu dhegtay, laba sannadoodna uu sidaas kula wareegayey, ‘iyada oo u ah xanuun aad u weyn iyo ceeb aad u daran.’—Francis West, Historical and Practical Discourse on the Lord’s Day, bogga 174.

“Dabadeed baadarigu wuxuu bixiyey amarro ah in wadaadka parish-ku canaanto kuwa ku xadgudba Axadda, oo ku boorriyo inay kaniisadda tagaan oo tukashadooda gutaan, si aysan masiibo weyn ugu soo dejin naftooda iyo deriskoodaba. Shir kaniisadeed ayaa soo bandhigay dooddaas, oo tan iyo markaas si ballaadhan loo adeegsaday, xataa Protestants-ku, taas oo ah in maaddaama dad lagu dhuftay hillaac iyagoo Axadda shaqaynaya, ay khasab tahay inay Sabtida tahay. ‘Way caddahay,’ ayay yidhaahdeen madaxda kiniisaddu, ‘inta uu gaadhsiisnaa cadhada Ilaah dayaca ay maalintan dayaceen.’ Dabadeedna waxaa la sameeyey baaq ah in wadaaddo iyo adeegayaal, boqorro iyo amiirro, iyo dhammaan dadka aaminka ahba, ‘ay dadaalkooda ugu sarreeya iyo taxaddarkooda oo dhan u adeegsadaan in maalinta loo soo celiyo sharaftedii, oo, si loogu dhawro sumcadda Masiixiyadda, mustaqbalka si ka sii cibaado badan loo dhawro.’—Thomas Morer, Discourse in Six Dialogues on the Name, Notion, and Observation of the Lord’s Day, bogga 271.”

Maadaama amaradii golayaashu ay noqdeen kuwo aan ku filnayn, ayaa madaxda madaniga ah laga baryay inay soo saaraan digreeto argagax ku ridda quluubta dadka oo ku qasbaysa inay ka waantoobaan shaqada maalinta Axadda. Kulan wadaadnimo oo lagu qabtay Rooma, dhammaan go’amadadii hore ayaa mar kale la adkeeyey iyadoo loo sameeyey xoog iyo rasmiyaad ka sii weyn. Sidoo kale waxaa lagu daray sharciga kaniisadda, waxaana dhaqan

geliyey madaxda madaniga ah ku dhowaad dhammaan dunida Masiixiyadda. (Eeg Heylyn, History of the Sabbath, pt. 2, ch. 5, sec. 7.)

Hase ahaatee, maqnaanshaha amar Qorniinku u leeyahay xajinta Axadda waxa uu dhaliyey ceeb yarayn. Dadku waxay su'aaleen xaqa ay macallimiintoodu u leeyihiin inay dhinac iska dhigaan dhawaaqa cad ee Rabbiga, "Maalinta toddobaad waa sabtida Rabbiga Ilaahaaga," si loo maamuuso maalinta qorraxda. Si loo daboolo yaraanta markhaatiga Kitaabka, xeelado kale ayaa loo baahday. Nin si kulul ugu dooda Axadda, oo ku dhowaad dhammaadkii qarnigii laba iyo tobnaad booqday kaniisadaha Ingiriiska, ayaa waxaa ka horyimid markhaatiyaal aamin u ah runta; dadaalladiisiina waxay noqdeen kuwo aan midho dhalin sidaas darteed ayuu dalka ka tegey muddo, isaga oo raadinaya hab uu waxbaristiisa ugu qasbo. Markii uu soo noqday, yaraantii waa la buuxiyey, hawlihiisii dambena guul ka sii weyn ayuu kala kulmay. Waxa uu watay duub uu ku andacoonayey inuu ka yimid Ilaah qudhiisa, kaas oo ku jiray amarkii loo baahnaa ee ku saabsan xajinta Axadda, oo ay weheliyaan hanjabaado cabsi leh oo lagu argagax gelinayo kuwa aan addeecin. Qoraalkan qaaliga ah—been-abuur liita sida hay'addii uu taageerayey oo kale—waxaa la sheegay inuu samada ka soo dhacay oo laga helay Yerusaleem, dusha meesha allabariga ee St. Simeon, ee Golgotha. Laakiin, dhab ahaan, qasriga baadariga ee Rooma ayaa ahaa halka uu ka soo baxay. Khiyaanooyin iyo been-abuurro lagu horumarinayo awoodda iyo barwaaqada kaniisadda ayaa wakhti kasta ay jirtay loo haystay inay sharci yihiin madaxda baadariga.

"Qoraalku wuxuu mamnuucayay shaqada laga bilaabo saacadda sagaalaad, oo ah saddexda galabnimo, galabtii Sabtida, ilaa qorrax-soo-baxa Isniinta; waxaana la sheegay in awooddiisa lagu xaqiijiyey mucjisooyin badan. Waxaa la soo tebiyey in dadkii shaqeeya wixii ka dambeeya saacaddii la cayimay lagu dhuftay curyaannimo. Nin wax-shiide ah oo isku dayay inuu hadhuudhkiisa shiido ayaa arkay, halkii bur ka soo bixi lahaa, daad dhiig ah oo soo burqanaya, oo giraangirihii wax-shiidkuna wuu istaagay, in kasta oo biyuhu si xoog leh u qulqulayeen. Naag cajiin gelisay foornada ayaa heshay isagoo ceeriin ah markii la soo saaray, in kastoo foornadu aad u kululayd. Mid kale oo cajiin u diyaarsatay dubis saacadda sagaalaad, hase ahaatee go'aansatay inay dhinac dhigto ilaa Isniinta, ayaa maalintii xigtay heshay in laga dhigay kibsooyin oo lagu dubay awood rabbaani ah. Nin rooti dubay saacadda sagaalaad dabadeed maalintii Sabtida ayaa helay, markii uu jebiyey subaxdii xigtay, in dhiig ka soo booday. Been-abuurro sidaas u nacasnimo badan oo khuraafaad ah ayay u adeegsadeen taageerayaashii Axadda inay ku adkeeyaan quduusnimadeeda. (Eeg Roger de Hoveden, Annals, vol. 2, bogg. 526–530.)"

"Iskotlaan gudaheeda, sida Ingiriiska oo kale, qadarin ka weyn oo loo hayo Axadda waxaa lagu xaqiijiyey in lagu daro qayb ka mid ah Sabtigii qadiimiga ahaa. Laakiin wakhtiga la doonayay in quduus looga dhigo wuu kala duwanaa. Digreeto ka soo baxday boqorkii Iskotlaan waxay ku dhawaaqday in 'Sabtida, laga bilaabo laba-iyo-tobanka duhurnimo, ay tahay in loo tiriyo quduus,' iyo in aan ninna, laga bilaabo wakhtigaas ilaa subaxda Isniinta, ku mashquulin hawlaha adduunyo.—Morer, bogagga 290, 291.

"Laakiin in kasta oo dadaal kasta la sameeyey si loo adkeeyo quduusnimada Axadda, haddana Baabtiyiintu qudhoodu si cad bay u qirteen awoodda rabbaaniga ah ee Sabtida iyo asalka

bini'aadannimo ee hay'adda lagu beddelay. Qarnigii lix iyo tobnaad, shir baabawi ah ayaa si cad u sheegay: 'Ha xusuusnaadaan Masiixiyiinta oo dhammu in maalinta toddobaad Ilaah quduus ka dhigay, oo la aqbalay lana dhawray, oo aan Yuhuudda keliya ahayn, laakiin ay sameeyeen dhammaan kuwa kale ee sheegta inay Ilaah caabudaan; in kastoo annaga Masiixiyiinta ahi aynu Sabtidoodii u beddelnay Maalinta Rabbiga.'—Ibid., bogagga 281, 282. Kuwii faragelinayay sharciga Ilaah ma ayan jaahil ka ahayn dabeecadda shaqadooda. Waxay si ula kac ah iskaga sarraysiinayeen Ilaah.”

“Tusaale si qoto dheer u muujinaysa siyaasadda Rooma ee ku wajahan kuwa iyada ka aragti duwan waxa lagu arkay silicdii dheerayd oo dhiigga badnayd ee lagu hayay Waldenses, kuwaas oo qaarkood ay ahaayeen dhawrayeyaasha Sabtida. Kuwo kale ayaa si la mid ah u silicay daacadnimadooda amarka afraad aawadeed. Taariikhda kaniisadaha Itoobiya iyo Abyssinia si gaar ah bay muhiim u tahay. Intii lagu jiray mugdigii Qarniyadii Mugdiga, Masiixiyiintii Bartamaha Afrika indhaha waa laga qariyey oo dunidu way illowday, qarniyo badanna waxay ku raaxaysanayeen xorriyad ay rumaysadkooda ku gutaan. Laakiin ugu dambayntii Rooma way ogaatay jiritaankooda, boqorkii Abyssiniana durbadiiba waxaa lagu siray inuu qiro baadariga inuu yahay wakiilka Masiixa. Tanaasul kale ayaana xigay.

“Waxaa la soo saaray amar mamnuucaya dhowrista Sabtida, iyadoo lagu lifaaqay ciqaabihii ugu darnaa. (Eeg Michael Geddes, Church History of Ethiopia, bogagga 311, 312.) Laakiin dulmiga baadrigu markiiba wuxuu noqday harqood aad u xanuun badan, sidaas darteedna reer Abyssinia waxay go'aansadeen inay qoortooda ka jebiyaan. Halgan cabsi leh dabadeed, Roomaniyiintii ayaa laga eryay xuduudahooda, waxaana dib loo soo celiyey iimaankii hore. Kaniisaduhu way ku farheen xorriyaddooda, mana ay illoobin casharkii ay ka barten khiyaanada, xagjirnimada, iyo awoodda kali-talisnimada ah ee Rooma. Gudaha boqortooyadooda go'doonsan ayay ku qanacsanaayeen inay ku sii nagaadaan, iyagoo aanay garanayn intiisa kale ee Masiixiyadda.”

“Kaniisadihii Afrika waxay xajiyeen Sabtida sida ay u xajisan jirtay kaniisadda baadariga ka hor riddadeeda dhamaystiran. Intay maalinta toddobaad u xajinayeen addeecidda amarka Ilaah, waxay ka joogsan jireen shuqulka Axadda si waafaqsan caadadii kaniisadda. Markay Rooma heshay awoodda ugu sarraysa, waxay ku tuntay Sabtidii Ilaah si ay u sarraysiiso teedeeda; laakiin kaniisadihii Afrika, oo qarsoonaa ku dhowaad kun sannadood, kamay qaybgelin riddadaas. Markii la hoos geeyey xukunka Rooma, waxaa lagu qasbay inay dhinac dhigaan tan runta ah oo ay sarraysiiyaan sabtida beenta ah; hase yeeshee isla markii ay dib u heleen madaxbannaanidoodii, waxay ku noqdeen addeecidda amarka afraad.”

“Diiwaannadan taariikhda hore waxay si cad u muujinayaan cadaawadda Rooma ay u qabto Sabtida runta ah iyo kuwa difaaca, iyo hababka ay u adeegsato inay ku maamuusto hay'adda ay iyadu samaysatay. Erayga Ilaah wuxuu ina barayaa in muuqaaladani ay mar kale dhici doonaan marka Kaatooligga Roomaanka ah iyo Protestanka ay ku midoobaan kor u qaadidda Axadda.

Waxsii kitaabka Muujintii 13 waxay sheegaysaa in quwadda uu matalo bahalka geesaha u eg wan ay ku khasbi doonto “dhulka iyo kuwa degganba” inay caabudaan baabtiisnimada Roomaanka—taas oo halkaas lagu astaysay bahalka “u eg shabeelka.” Bahalka labada gees

lehna waxaa kaloo loo xilsaaray inuu ku yidhaahdo “kuwa dhulka deggan, inay u sameeyaan bahalka sawir;” oo weliba, inuu amro dhammaan, “yar iyo weynba, taajir iyo faqiir, xor iyo addoonba,” inay qaataan calaamadda bahalka. Muujintii 13:11–16. Waxaa la muujiyey in Maraykanku yahay quwadda uu matalo bahalka geesaha u eg wan, iyo in waxsiyadani rumoobi doonto marka Maraykanku dhaqan-geliyo dhawrida Axadda, taas oo Roomu ku andacoodo inay tahay aqoonsiga gaarka ah ee sarreynta iyada. Laakiin sujuuddan loo hayo baabtiisnimada Roomaanka Maraykanku keligiis kuma ahaan doono. Saamaynta Rooma ee waddamadii mar qura qiray xukunkeeda weli kama foggana in la baabi’iyey. Waxsiyadduna waxay sii sheegaysaa soo celinta awooddeeda. “Waxaan arkay middii ka mid ahayd madaxyadiisa sidii mid dhaawac dhimasho leh qaba; oo dhaawicii dhimashada lahaa waa bogsaday, oo dunidii oo dhammu way la yaabtay bahalka dabadiis.” Aayadda 3. Gaadhsiinta dhaawaca dhimashada leh waxay tilmaamaysaa dhicitaankii baabtiisnimada Roomaanka sannadkii 1798. Taas dabadeed, ayuu nebigu leeyahay, “dhaawicii dhimashada lahaa waa bogsaday, oo dunidii oo dhammu way la yaabtay bahalka dabadiis.” Bawlos si cad ayuu u sheegay in “ninkii dembiga” uu sii jiri doono ilaa imaatinka labaad. 2 Tesaloniika 2:3–8. Ilaa dhammaadka wakhtiga ayuu sii wadi doonaa hawsha khiyaanada. Muujiyuhuna wuxuu kaloo caddeeyaa, isaga oo haddana tixraacaya baabtiisnimada Roomaanka: “Dhammaan kuwa dhulka deggan way caabudi doonaan isaga, kuwaas oo magacyadoodu aanay ku qornayn kitaabka nolosha.” Muujintii 13:8. Dunidii Hore iyo tan Cusubba, baabtiisnimada Roomaanku waxay heli doontaa maamuuska lagu bixiyo hay’adda Axadda, taas oo ku taagan keliya amarka Kaniisadda Roomaanka.

“Tan iyo bartamihii qarnigii sagaal iyo tobnaad, ardayda wax sii sheegidda ee Maraykanka waxay dunida u bandhigayeen maragfurkan. Dhacdooyinka hadda socda waxaa ka muuqda horumar degdeg ah oo loo sii socdo rumoobidda saadaasha. Macallimiinta Protestant-ka ahna waxaa ku jira isla sheegashada amar rabbaani ah oo ku saabsan dhawrista Axadda, iyo isla maqnaanshaha caddayn Qorniin ah, sida ay ahayd hoggaamiyeyaashii baadariga ee been-abuuray mucjisooyin si ay ugu buuxiyaan meesha amar Ilaah ka yimid. Sheegashada ah in xukumada Ilaah lagu soo dejiyo dadka sababta ku xadgudubkooda sabbtida Axadda, waa la soo celin doonaa; durbaba waxaa la bilaabay in lagu adkeeyo. Oo dhaqdhaqaaq lagu khasbayo dhawrista Axadda ayaa si xawli ah u sii xoogaysanaya.”

“Yaab badan tahay xeeldheerideeda iyo dhagarteeduba Kaniisadda Rooma. Waxay akhrisan kartaa waxa iman doona. Way sugtaa waqtigeeda, iyadoo arkaysa in kaniisadaha Protestant-ku ay iyada xurmayn u hayaan aqbaliddooda sabbtida beenta ah iyo in ay isu diyaarinayaan inay ku khasbaan isla hababkii ay iyadu qudheedu adeegsan jirtay wakhtiyadii hore. Kuwa diida iftiinka runta ayaa haddana dooni doona gargaarka awooddan isu bixisay inaanay khaldami karin si ay u sarraysiiyaan hay’ad iyada ka soo farcantay. Sida ay ugu degdeg badan tahay inay Protestants-ka ka caawiso hawshan ma aha wax adag in la qiyaaso. Yaa ka sii wanaagsan hoggaamiyeyaasha baabawnimada u fahmaya sida loola macaamilo kuwa kaniisadda ku caasi ah?”

“Kaniisadda Katooliga Roomaanka, iyada oo leh dhammaan laamaheeda ku baahsan dunida oo dhan, waxay samaysaa hal urur oo aad u weyn oo ka hoos shaqeeya gacanta, loona habeeyey inuu u adeego danaha, kursiga baadariga. Malaayiinteeda xubnaha ka tirsan, dal kasta oo dunida ku yaal, waxaa la farayaa inay isu haystaan kuwo ku xidhan daacadnimo ay u hayaan

baadariga. Si kasta ha ahaato jinsiyaddooda ama dawladahooda, waa inay u tixgeliyaan awoodda kaniisadda inay ka sarrayso awood kasta oo kale. In kastoo ay qaadi karaan dhaarta ku ballanqaadaysa daacadnimadooda dawladda, haddana taas gadaasheeda waxaa yaal nidarka addeecidda Rooma, kaas oo ka sii daynaya ballan kasta oo lid ku ah danaheeda.”

“Taariikhdu waxay markhaati ka tahay dadaalladeeda xeeladaysan oo joogtada ah ee ay ku dhex milmayso arrimaha quruumaha; oo markay meel ka caga dhigato, inay sii waddo ujeedooyinkeeda gaarka ah, xataa haddii ay ku burburaan amiirro iyo dadyow. Sannadkii 1204, Baadariga Innocent III wuxuu ka qaatay Peter II, boqorkii Arragon, dhaartan aan caadiga ahayn ee soo socota: ‘Aniga, Peter, boqorka Arragonians, waxaan qirayaa oo ballanqaadayaa inaan weligay daacad oo adeeca u ahaan doono sayidkayga, Baadariga Innocent, iyo kuwii isaga beddela ee Katooligga ah, iyo Kaniisadda Roomaanka, iyo inaan si daacad ah boqortooyadayda ugu ilaalin doono adeeciddiisa, anigoo difaacaya iimaanka Katooligga, oo silcinaya xumaanta bidcada.’—John Dowling, *The History of Romanism*, b. 5, ch. 6, sec. 55.”

“55. Tani waxay waafaqsan tahay sheegashooyinka ku saabsan awoodda baadariga Roomaanka, ‘in ay isaga u bannaan tahay inuu xilka ka qaado boqorrada’ iyo ‘inuu ka sii dayn karo dadka ka hooseeya xukunkooda daacadnimadii ay ku lahaayeen taliyayaal aan xaqa ahayn.’—Mosheim, b. 3, cent. 11, pt. 2, ch. 2, sec. 9, note 17.

“Oo ha la xusuusto, waa faanka Rooma inay marnaba isbeddelin. Mabaadi’da Gregory VII iyo Innocent III weli waa mabaadi’da Kaniisadda Kaatooligga Roomaanka. Oo hadday awoodda haysato oo keliya, waxay ku dhaqmi lahayd hadda sidaas oo kale iyada oo leh adkaysi la mid ah kii qarniyadii hore. Protestantadu si yar bay u garanayaan waxa ay samaynayaan marka ay soo jeediyaan inay aqbalaan kaalmada Rooma ee hawsha kor-u-qaadista Axadda. Intay iyagu ku howlan yihiin dhammaystirka ujeeddadooda, Rooma waxay hiigsanaysaa inay dib u dhiso awooddeeda, oo ay soo ceshato sarreyntii ka luntay. Haddii mar uun mabda’a lagu dhiso Maraykanka in kaniisaddu adeegsan karto ama maamuli karto awoodda dawladda; in dhawrista diimeed lagu khasbi karo sharciyo madani ah; marka la soo koobo, in awoodda kaniisadda iyo dawladda loo xukumo damiirka, markaas guusha Rooma ee dalkan waa la hubo.”

“Ereyga Ilaah wuxuu bixiyey digniin ku saabsan khatarta soo socota; haddii taas dheg jalaq loo siin waayo, dunida Protestanka ahi waxay ogaan doontaa waxa dhab ahaan ay yihiin ujeedooyinka Rooma, kaliya marka ay goori goor tahay in laga baxsado dabinka. Iyadu si aamusnaan ayay ugu sii koraysaa awood. Caqiidooyinkeedu waxay saameyntooda ku yeelanayaan golayaasha sharci-dejinta, kaniisadaha, iyo qalbiyada dadka. Waxay kor u dhisaysaa dhismayaasheeda dhaadheer oo waaweyn, kuwaas oo qolalkooda qarsoon dib loogu celin doono cadaadisadeedii hore. Si dhuumasho iyo iyada oo aan laga shakin ayay u xoojinaysaa ciidamadeeda si ay u hormariso danahooda gaarka ah marka uu yimaado wakhtiga ay wax ku dhufan doonto. Waxa keliya ee ay doonayso waa saldhig faa’iido leh, taasna durba waa la siinayaa. Dhawaan ayaynu arki doonnaa, oo aynu dareemi doonnaa, waxa uu yahay ujeeddada curiyaha Roomaanka ah. Ku alla kii rumaysta oo adeeca ereyga Ilaah wuxuu sidaas ku mutaysan doonaa canaan iyo silicdin.” *The Great Controversy*, 563–581.